

N:o 138.

Ank. till Riksd. kansli den 30 april 1909, kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande af ytterligare medel för ombyggnadsarbeten och nyanläggningar vid Alnarp.

(I. A.)

I en till Riksdagen aflåten, till statsutskottet för förberedande behandling remitterad proposition (n:o 147) af den 26 mars 1909 har Kungl. Maj:t under åberopande af bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver jordbruksärenden för samma dag föreslagit Riksdagen att till bestridande af ytterligare kostnader för ombyggnadsarbeten och nyanläggningar vid Alnarp, utöfver på extra stat för år 1907 anvisade 46,900 kronor, på extra stat för år 1910 bevilja ett belopp af 9,591 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel utanordna nämnda belopp.

Departementschefen har till berörda statsrådsprotokoll i ämnet anfört följande:

»I underdåniga skrivelser den 14 april och den 7 juni 1905 inkom styrelsen för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp med framställningar om anvisande af medel till uppförande af en tillbyggnad till och därmed sammanhängande reparationer i Alnarps mejeri samt till anläggande vid institutet och egendomen af ett vindelektricitetsverk med reservstation och dithörande maskiner. De båda byggnadsföretagen stodo i så måtto i nära sammanhang med hvarandra, att elektricitets-

verkets reservstation, enligt den uppgjorda planen, skulle förläggas till mejeribygnaden, hvars ångmaskin och ångpanna, behörigen förstärkta, med fördel skulle kunna för ifrågavarande ändamål användas. Kostnaden för de föreslagna arbetena i mejeribygnaden hade af styrelsen beräknats till 9,500 kronor och för anläggningen af elektricitetsverket till 37,395 kronor 60 öre eller i rundt tal 37,400 kronor. Af nyssnämnda belopp 37,395 kronor 60 öre beräknades till vindelektricitetsverk med tillbehör 22,840 kronor, till en mindre byggnad för generatorsstation 1,395 kronor 60 öre, för en compound ångmaskin af 35 effektiva hästkrafters styrka 5,100 kronor, till en 20 m² ångpanna för 12 kilograms tryck 3,600 kronor, till mellangift vid utbyte af redan anskaffad generator mot en större 2,080 kronor, till fundament för och inmurning af maskin och panna m. m. 1,500 kronor samt till extra mureri, snickeri, smide och diverse arbeten jämte handtlangning 880 kronor.

Sedan landtbruksstyrelsen i underdånigt utlåtande den 30 oktober 1905 på anförda skäl tillstyrkt bifall till de båda framställningarna och öfverintendentsämbetet i underdånigt utlåtande den 12 december 1905 förklarar sig vid granskning af förslagen för sin del icke hafva något att mot dem erinra, hemställde Kungl. Maj:t i nådig proposition om reglerande för år 1907 af utgifterna under riksstatens nionde hufvudtitel, att Riksdagen till bestridande af kostnader för ombyggnadsarbeten och nyanläggningar vid Alnarp på extra stat för år 1907 måtte anvisa ett belopp af 46,900 kronor. Riksdagen, som ansåg sig böra bifalla förslaget såväl ifråga om tillbyggnad och reparation af mejeriet som ock beträffande anläggandet af ett elektricitetsverk, beviljade enligt skrifvelse den 23 maj 1906 det begärda beloppet i enlighet med Kungl. Maj:ts framställning.

Vid underdånig föredragning af detta Riksdagens beslut den 22 juni 1906 bemyndigade Kungl. Maj:t styrelsen för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp att föranstalta ej mindre om uppförande af en tillbyggnad och därmed sammanhängande reparationer i mejeriet vid institutet i enlighet med vid styrelsens skrifvelse i ärendet den 14 april 1905 fogade ritning och förslag än äfven om anläggande af ett vindelektricitetsverk vid institutet i hufvudsaklig öfverensstämmelse med af styrelsen med skrifvelse den 7 juni 1905 ingifna ritningar och kostnadsförslag. Samtidigt anbefalldes Kungl. Maj:t statskontoret att till styrelsen utanordna det af Riksdagen för ändamålet beviljade anslaget, 46,900 kronor.

I samband med att styrelsen för landtbruks- och mejeriinstitutet vid Alnarp till nådig fastställelse öfverlämnade förslag till inkomst- och

utgiftsstat för Alnarps egendom under år 1909, anmälde styrelsen i underdånig skrivelse den 16 september 1908, att, sedan styrelsen i enlighet med afgifvet förslag genom kontraheradt aftal om här ifrågasvarande båda anläggningar låtit utföra dessa, hvilka arbeten nu vore afslutade, det visat sig, att en del extra arbeten funnits behöfliga och att nya kostnader, utöfver de för anläggningarna kontraherade beloppen, uppstått. Dessa arbetens utsträckning hade icke kunnat på förhand beräknas och genom dem hade totalkostnaden kommit att icke obetydligt öfverstiga det af Riksdagen för anläggningarna anvisade anslaget. Sålunda hade kostnaden för tillbyggnad och reparationer vid mejeriet med 3,198 kronor 94 öre öfverstigit det anvisade anslaget 9,500 kronor och kostnaden för vindelekticitetsverket med 6,429 kronor 56 öre det härför anvisade beloppet 37,400 kronor, hvadan alltså hela skillnaden utgjorde tillsammans 9,628 kronor 50 öre. Då emellertid Alnarps egendom såväl genom ombyggnaden af mejeriet, där reservmaskinerna för hela elektricitetsverket kunnat placeras, som ock genom vindelekticitetsverket, af hvilket egendomen utom belysning nu erhöle kraft till tröskning och andra arbeten — under det institutet erhöle endast belysning — i främsta rummet vunnit högst betydande fördelar, syntes det styrelsen icke kunna anses för ändamålet främmande att för betäckande af omförmälda ökade kostnader anlita någon del af egendomens behållning, som enligt gällande bestämmelser angående vården och förvaltningen af Alnarps egendom årligen skall inlevereras till statskontoret. Styrelsen, som i sitt förslag till stat för egendomen i sådant syfte upptagit beloppet, 9,628 kronor 50 öre, hemställde, att Eders Kungl. Maj:t måtte lämna sitt bifall till att angifna belopp finge af egendomens afkastning användas till bestridande af de kostnader omförmälda anläggningar kräft utöfver anvisade medel.

I infordradt underdånigt utlåtande af den 6 oktober 1908 förklarade sig landtbruksstyrelsen, som för sin del icke hade något att erinra mot att statsmedel utginge för betäckande af den uppkomna bristen, biträda institutsstyrelsens uppfattning, att härtill borde kunna användas egendomens behållna afkastning.

Vid underdånig föredragning af detta ärende den 23 oktober 1908 fann Eders Kungl. Maj:t sig icke kunna bifalla institutsstyrelsens ifrågasvarande framställning. I sammanhang härmed anbefalldes styrelsen att till Eders Kungl. Maj:t inkomma ej mindre med fullständig utredning angående de omständigheter, hvilka föranledt öfverskridandet af ofvanberörda till elektricitetsverk m. m. beviljade anslag, jämte närmare specificerade uppgifter öfver de belopp, hvarmed den verkliga kostnaden

för omförmälda arbeten öfverstigit den beräknade, än äfven med hvad styrelsen i öfrigt kunde finna anledning att i ärendet anföra.

Med underdånig skrifvelse den 28 december 1908 har styrelsen nu öfverlämnat den sålunda anbefallda utredningen.

De handlingar, som funnos fogade vid denna skrifvelse, utgjordes af en redovisning för samtliga utgifter och kostnader, kontrakt angående såväl byggnadsarbetenas utförande som rörande leverans och uppsättning af vindelektricitetsverket m. m. samt besiktnings- och skiljedomsprotokoll m. m.

Af dessa handlingar framgår i hufvudsak följande.

Å mejeritillbyggnadens konto, för hvilken, som nämnts, kostnaden beräknats till 9,500 kronor, hafva påförts sammanlagdt 13,091 kronor 75 öre, däraf till själfva tillbyggnaden med skorsten 9,206 kronor, till extra arbeten 3,455 kronor 44 öre samt till dagsverken och grus, som lämnats från Alnarps egendom 430 kronor 31 öre.

Beträffande elektricitetsverket med tillbehör har detta levererats af Hesseholms mekaniska verkstads aktiebolag på grund af kontrakt i juli 1908.

Enligt detta kontrakt har bolaget åtagit sig att enligt vid kontraktet fogade kostnadsförslag leverera ett vindelektricitetsverk med reservdynamomaskin, hufvudledningar och installationer jämte en ångmaskin och två ångpannor — närmast motsvarande de i det ursprungliga kostnadsförslaget upptagna posterna till ett vindelektricitetsverk med tillbehör, till en ångmaskin, till en ångpanna samt till anskaffande af en större generator å tillhopa 33,620 kronor. Härför skulle bolaget äga uppbära tillhopa 34,140 kronor. Institutet och egendomen skulle själf bekosta anskaffandet och uppsättningen af stolpar för ytterledningarna, utförandet af alla jord- och grundläggningsarbeten, snickeri-, mureri-, smides- och timmermansarbeten samt all hufvudsaklig målning, anbringande af skydd för telefonledningar, efterlagnings- och efterputsningsarbeten, transport af alla materialier från Åkarps station till uppställningsplatserna, kost och logis för bolagets montörer samt bränsle för batteriets uppladdning och för afprofning af maskineriet. Vidare skulle institutet och egendomen tillhandahålla erforderligt antal medhjälpare samt virke för ställningar äfvensom plats för förvaring af materialier. Dessutom skulle institutet och egendomen bekosta all inre armatur.

Utöfver förenämnda 34,140 kronor hafva till bolaget utgifvits ytterligare 546 kronor 58 öre, som institutet och egendomen genom kompromissdom ålagts betala. Vidare hafva för elektricitetsverket

med tillbehör utgifvits, såvidt af handlingarna kunnat utrönas, för nedannämnda ändamål följande belopp, nämligen för uppförande af vindmotorhuset 1,214 kronor 53 öre och för inredning af batterirum 693 kronor 25 öre eller tillhoppa 1,907 kronor 78 öre, för målning af motorhus och stativ samt annat arbete vid nämnda hus och en källare tillhoppa 355 kronor 63 öre, för annat måleriarbete 62 kronor 50 öre, för armatur 3,965 kronor 90 öre, för kosthåll m. m. åt montörer m. fl. 1,523 kronor 7 öre, för stolpar 300 kronor, för en lykta 7 kronor 50 öre, för brandförsäkring 133 kronor, för besiktningar och ångpannekontroll 562 kronor 60 öre samt för kompromiss i tvist med förenämnda bolag 325 kronor. Slutligen har Alnarps egendom till anläggningen tillsläppt dagsverken för sammanlagdt 1,180 kronor 8 öre. Kostnaden för elektricitetsverket har således uppgått tillhoppa till 45,009 kronor 64 öre.

Sammanlagda kostnaden för båda anläggningarna uppgår alltså till 58,101 kronor 39 öre eller, om förenämnda poster för grus och dagsverken från egendomen, 430 kronor 31 öre och 1,180 kronor 8 öre, tillhoppa 1,610 kronor 39 öre, frändragas, till 56,491 kronor. Skillnaden mellan detta belopp och de af Riksdagen anvisade 46,900 kronor utgör 9,591 kronor.

För egen del har styrelsen anfört i hufvudsak följande.

Med afseende å vindelektricitetsverket, för hvilket bristen af styrelsen beräknats till 6,429 kronor 56 öre, vore att bemärka, att, då en dylik anläggning i större skala hittills knappast utförts i vårt land, erfarenhet saknades om åtskilliga delar af utförandet, särskildt i fråga om utsträckningen och beskaffenheten af en del extra arbeten och kostnader, såsom inredningar, grundläggning och öfverhufvud till anläggningarna hörande timmermans-, mureri- och smidesarbeten, hvilket allt af institutet utöfver för själfva elektricitetsverket kontraherade belopp skulle bekostas. På grund häraf hade det visat sig så vanskligt att på förhand med någon säkerhet beräkna denna kostnad, att styrelsen icke ansett sig härför i förväg kunna begära någon bestämd summa. Detsamma gällde i hufvudsak om armaturen, hvars mängd och beskaffenhet på grund af osäkerhet om behovet af olika lampor i de många slagen lokaler endast approximativt kunnat beräknas. Styrelsens antagande att i hufvudsak kunna bestrida dessa extra kostnader med skillnaden mellan kontraktsumman för elektricitetsverket — 34,140 kronor — och anslaget — 37,400 kronor — samt med institutets och egendomens egna arbetskrafter hade emellertid sannolikt i

det närmaste visat sig riktigt, om icke under tiden åtskilliga omständigheter tillkommit, som väsentligt ökat kostnaden.

Sålunda hade prisen på vissa materiell och dagsverken vid mureri-, snickeri- och smidesarbetena icke obetydligt stigit, sedan beräkningarna uppgjordes och medlen anvisades. Vidare hade för entreprenören dels på grund af bristande erfarenhet dels i fråga om leverans af material opåräknade svårigheter uppstått, hvilka i sin mån återverkat på utsträckningen af dessa extra arbeten, som af institutet själf skulle utföras. Äfven direkta försummelse af samma entreprenör, hvilka endast delvis af skiljedom kunnat beifras, hade vållat en långsamhet i arbetet, som i sin ordning medfört, att t. ex. kosten för montörer, hvilka institutet som vanligt i dylika fall skulle betala, uppgått till det opåräknade höga beloppet af omkring 1,500 kronor. En tvetydighet i kontraktet hade medfört, att emot institutets mening icke blott armaturen utan äfven arbetet vid dess aptering måst särskildt betalas. Inredningen af batterirum och vindmotorhus hade blifvit dyrare än beräknadt. Slutligen hade på grund af entreprenörens försummelse och värdslöshet flera besiktningar och slutligen en skiljedom blifvit nödvändiga, medförande extra kostnader, hvilka liksom de förut anförda funnes specificerade uti förenämnda kostnadsredovisning.

Hvad anginge tillbyggnaden vid mejeriet och ändringarna däruti hade det, såsom ofta vore fallet vid tillbyggnad och ominredning af äldre byggnader, visat sig, att därvid opåräknade brister och komplikationer framträdde, som flerstädes påkallat omsättning och förstärkning af grund, väggar och golf, såsom vid ostkällarnas ombyggnad och de nya maskinernas placering m. m. Särskildt hade fundamenteringen och monteringen af de nya ångpannorna jämte därmed sammanhängande omflyttning af rörsystem och transmissioner medfört ett vida omständligare och kostsammare arbete än man förutsett, icke minst på grund af kraf, som Södra Sveriges ångpanneförening och yrkesinspektören därpå ställt. Härtill hade kommit en väsentligt ökad kostnad därigenom, att man för att obehindradt kunna fortgå med en fördelaktig osttillverkning i större skala under tiden funnit det vara riktigtast att omedelbart inreda de nya ostkällarna med hyllor, belysning m. m., hvilket man från början tänkt sig skola efterhand kunna utföra. De extra arbeten, som sålunda af behofvet påkallats, hade tillsammans medfört en kostnad utöfver anslaget af 3,161 kronor 44 öre eller något mindre än i föregående skrifvelse anförts.

Såsom af utredningen framginge, hade Alnarps egendom lämnat dagsverken och grus motsvarande ett belopp af 1,610 kronor 39 öre.

Då detta kunnat ske utan olägenhet för egendomens hushållning, syntes det styrelsen, att särskild ersättning härför icke behöfde ifrågakomma.

På grund af hvad styrelsen sålunda anført, har styrelsen hemställt, att Eders Kungl. Maj:t täcktes bereda tillgång till nödiga medel för bestridande af de öfriga kostnader till ett belopp af 9,591 kronor, som omförmälda anläggningar af vindelektricitetsverk och mejeribyggnader vid Alnarp tagit i anspråk utöfver därtill beviljade anslag.

I inforordrat underdånigt utlåtande den 29 januari 1909 har öfverintendentensämbetet anført, att ämbetet, som anmodat en af sina tjänstgörande arkitekter, Th. Wählin, att efter aflagdt besök å Alnarp äväga-bringa utredning i omförmälda förhållanden, från bemälde arkitekt fått emottaga ett utlåtandet bilagdt tjänstememorial, hvars innehåll ämbetet återopade såsom eget yttrande i ärendet.

Af föreliggande tjänstememorial framgår, att Wählin besiktigat de fullbordade byggnaderna för vindelektricitetsverket och tillbyggnaderna till mejeriet samt i de delar hans uppdrag gällde genomgått räkenskaperna och tillhörande verifikationer. Han hade därvid funnit den lämnade redovisningen öfver kostnaderna fullt riktig och mot densamma endast haft att anmärka en obetydlighet, bestående däri, att flera poster sammanförts under en gemensam rubrik, hvarunder de icke bort upptagas. Hvad den stora posten extra arbeten å mejeriet anginge, uppgående till omkring 50 procent af byggnadssumman, kunde den förklaras däraf, att häri innefattades dels på grund af källarutgräfning fördyrade arbeten i grunden, dels förstärkning af äldre murar, som visat sig för svaga att bära de på dem anbragta nya remskifvorna, och dels sådana arbeten som grundläggning för två ångpannor, inmurning af dem, grundläggning för ångskorsten, anläggande af rökkanal mellan pannorna och skorstenen, grundläggning för vindmotor m. m., allt dyrbara arbeten i förhållande till den lilla tillbyggnaden. Dessa arbeten hade visserligen varit förutsedda men bestämdt pris å dem hade ej på förhand kunnat uppgifvas.

Då de priser, som betalats, icke vore höga, då något slöseri icke förekommit och då arbetena i sin helhet syntes vara omsorgsfullt och solidt utförda, tillstyrkte Wählin bifall till styrelsens anslagsbegäran.

På sätt af den lämnade utredningen framgår ingår i posten för extra arbeten å mejeritillbyggnaden å 3,455 kronor 44 öre jämväl kostnaderna för grundmurning för och inmurning af maskin och ångpannor, hvarför i det ursprungliga kostnadsförslaget påförts elektricitetsanläggningen ett belopp af 1,500 kronor. Ett mot sistnämnda

*Departements-
chefen.*

belopp svarande afdrag bör således göras från den af styrelsen beräknade bristen i anslaget för mejeritillbyggnaden och i stället bristen i anslaget för elektricitetsverket ökas med motsvarande tal. Äfven andra utgifter synas hafva påförts mejeritillbyggnaden, ehuru de varit af beskaffenhet att böra påföras elektricitetsverket. Någon grund för beräkandet af dessa utgifters belopp kan emellertid icke erhållas af handlingarna. De belopp, hvarmed anslaget till mejeritillbyggnaden i verkligheten öferskridits, skulle emellertid med iakttagande af det nyss anförda blifva högst 1,661 kronor 44 öre, medan bristen i anslaget till elektricitetsanläggningen skulle komma att uppgå till åtminstone 7,929 kronor 56 öre.

Såsom institutsstyrelsen anfört och jämväl torde bestyrkas af den lämnade utredningen, har öferskridandet af det af Riksdagen beviljade anslaget till en del föranledts af under arbetets gång tillkomna omständigheter, som icke kunnat förutses. Särskildt gäller detta ifråga om ökningen i kostnaden för mejeritillbyggnaden och i samband därmed stående ändringar i den gamla mejeribyggnaden. Hvad styrelsen till förklaring af sina åtgöranden i denna del anfört, torde vara af beskaffenhet att böra godtagas. Hvad styrelsen vidare erinrat ifråga om svårigheten att på förhand beräkna kostnaden för en anläggning af sådant slag som elektricitetsverket, torde äfven äga sin giltighet till följd af den ringa erfarenhet ifråga om dylika anläggningar, man ännu har i vårt land. Mindre välbetänkt torde det emellertid få anses vara, att, på sätt styrelsen erkänner sig hafva gjort, icke i ett kostnadsförslag upptaga något belopp alls för sådana arbeten, beträffande hvilka man ansett sig icke kunna på förhand med noggrannhet beräkna, till hvad belopp kostnaden skulle komma att uppgå. Då emellertid anläggningarna vitsordats vara väl utförda samt de pris, som betalats, intygats icke vara höga, torde enbart nyssnämnda förhållande icke böra föranleda till, att staten helt eller delvis undandraget sig att betäcka den uppkomna bristen.»

På grund häraf och då medel för bestridande af nu ifrågavarande ytterligare kostnader syntes departementschefen — liksom det för här ifrågavarande byggnadsarbeten förut beviljade anslaget — böra af Riksdagen särskildt för ändamålet begäras, hemställde departementschefen, som lika med institutsstyrelsen ansåge särskild ersättning till Alnarps egendom för omförmälda grus och dagsverken icke behöfva ifrågakomma om aflåtande af förevarande proposition.

*Utskottets
yttrande.*

Af statsrådsprotokollet inhämtas, att de slutliga kostnaderna för de med det af 1906 års Riksdag för ombyggnadsarbeten och nyanlägg-

ningar vid Alnarp beviljade anslag af 46,900 kronor afsedda arbetena, nämligen uppförande af en tillbyggnad till Alnarps mejeri och därmed sammanhängande reparationer i detsamma, hvarför beräknats 9,500 kronor, samt anläggande vid institutet och egendomen af ett vind-elektricitetsverk, hvarför beräknats 37,400 kronor, belöpt sig till sammanlagdt 58,101 kronor 39 öre. Anslaget har således öfverskridits med 11,201 kronor 39 öre, däraf emellertid 1,610 kronor 39 öre motsvara värdet af dagsverken och grus, som Alnarps egendom lämnat. Af det återstående beloppet, hvarmed anslaget öfverskridits, 9,591 kronor, skulle högst 1,661 kronor 44 öre falla på mejeritillbyggnaden och minst 7,929 kronor 56 öre på elektricitetsanläggningen. Såsom orsak till anslagets öfverskridande har hufvudsakligen anförts, beträffande mejeritillbyggnaden, att därvid, såsom ofta vore fallet vid tillbyggnad och ominredning af äldre byggnader, visat sig, att opåräknade brister och komplikationer framträdte, som flerstädes påkallat omsättning och förstärkning af grund, väggar och golf. Vidkommande vindelektricitetsverket har i berörda afseende framhållits den ringa erfarenheten inom landet i fråga om dylika anläggningar, hvarjämte meddelats, att i kostnadsförslaget icke upptagits något belopp alls för sådana arbeten, beträffande hvilka man ansett sig icke kunna på förhand med noggrannhet beräkna, till hvad belopp kostnaden skulle komma att uppgå.

Utskottet har icke kunnat undgå att finna det belopp, hvarmed ifrågavarande anslag öfverskridits, anmärkningsvärdt högt i förhållande till anslagets storlek. Visserligen synes hvad som anförts till förklaring af de ökade kostnaderna för mejeritillbyggnaden vara tillfyllestgörande. Men beträffande elektricitetsverket synes anslagsöfverskridandet icke vara nöjaktigt förklaradt; ty hvad därom andragits i fråga om den ringa tillbuds stående erfarenheten om sådana anläggningar lär väl närmast gälla de delar af anläggningarna, som i förevarande fall utförts af entreprenör.

Då likväl den undersökning af arbetena i fråga, som föranstaltats af öfverintendentsämbetet, gifvit vid handen, att de priser, som betalats, icke varit höga, att något slöseri icke förekommit och att arbetena i sin helhet synas vara omsorgsfullt och solidt utförda, samt arbetena icke erhållit större omfång, än hvad ursprungligen varit afsedt, har utskottet funnit sig icke kunna annat än tillstyrka, att den uppkomna bristen täckes med statsmedel.

Utskottet får alltså hemställa,

att Riksdagen må till bestridande af ytterligare kostnader för ombyggnadsarbeten och nyanläggningar vid Alnarp, utöfver på extra stat för år 1907 anvisade 46,900 kronor, på extra stat för år 1910 bevilja ett belopp af 9,591 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis under innevarande år af tillgängliga medel utanordna nämnda belopp.

Stockholm den 30 april 1909.

På statsutskottets vägnar:

G. BILLING.
